

RASKEUSE BREË RIGLYNE VIR BEGINNER BEESBOERE

Leslie Bergh

LNR-Diereproduksie-instituut, Privaatsak X2, Irene, 0062 Suid-Afrika • Tel. +27 (0)12 672 9145, Sel +27 (0)82 801 2026, E-pos: leslie@arc.agric.za

Een van die eerste dinge wat beginner beesboere wil weet is: Wat is die beste ras om mee te boer?

Die 39 vleisbeesrasse in Suid-Afrika maak die keuse nogal moeilik. Daarby bemoeilik telersgenootskappe en individuele telers die keuse verder met hul bemerking deurdat die meeste aanspraak maak (in baie gevalle ongelukkig ongegrond en/of sonder voldoende bewyse) op dieselfde eienskappe goed aangepas, kalf maklik, goeie moeders, speen swaar kalwers, doeltreffende groeiers, gesog by voerkrale, goeie vleiskwaliteit, ensovoorts.

Soos die geval met baie ander dinge, gaan dit by raskeuse ook daaroor om 'n ras te kies wat pas by die bepaalde omstandighede en doeleindes "horses for courses". Daar is met ander woorde nie 'n 'beste ras' nie, maar daar is wel beter en swakker keuses vir bepaalde omstandighede en doeleindes. Die belangrikste faktore om in ag te neem by raskeuse is omgewing, produksiestelsel, teelstelsel en markvereistes.

Die korrekte keuse van rastipe (Sanga, *Bos indicus*, Brits, Kontinentaal of rasse wat ontwikkel is uit 'n kombinasie van rastipes) en raamtipe (grootte) is krities belangrik in die keuse van 'n ras wat sal inpas by 'n betrokke omgewing, produksiestelsel, teelstelsel en markvereistes.

Kom ons kyk kortliks na riglyne vir elk van hierdie faktore.

OMGEWING

Die kwantiteit, kwaliteit en seisoenale variasie van die weiding is een van die belangrikste faktore om in ag te neem. Waar die weiding min, van swak kwaliteit en/ of baie wisselvallig is (soos in die meeste ekstensiewe beesboerdery gebiede in SA), is medium- tot kleinraamkoeie meer geskik. Indien dit volop, van goeie kwaliteit en bestendig is, kan grootraamkoeie oorweeg word.

Die tweede omgewingsfaktor wat in ag geneem moet word is die klimaat, veral hitte en humiditeit. In omgewings met hoë hitte en/of hoë humiditeit (veral ablei!), is dit belangrik dat die betrokke ras aangepas is om onder sulke toestande te gedy. 'n Gladde haarkleed en voldoende veloppervlak vir hitte uitruiling is hier belangrik. Veral by hoë hoogtes by seespieël (hoëveld) is straling ook 'n faktor om in ag te neem. Volledige velpigment, veral op blootgestelde en sensitiewe areas soos die oë, is hier belangrik. Waar bosluise en ander uitwendige parasiete 'n probleem is, is 'n beweeglike vel en gladde haarkleed baie belangrik.

PRODUKSIESTELSE

Indien die nageslag op die veld afgerond gaan word in 'n tollie- of produksiestelsel, is grootraam/laatryp diere nie geskik nie, omdat hulle stadig vet aansit en dus lank neem om markgereed te word. Indien die nageslag in 'n voerkraal afgerond gaan word, is groot- of

mediumraam diere meer geskik. In 'n kruisteelstelsel kan groter raam kalwers geproduseer word van klein- tot mediumraam koeie en grootraam bulle. Neem egter ook die geskikte raamtipe van verse wat vir vervanging gehou word in ag sien Teelstelsel hieronder.

TEELSTELSE

In 'n suiwerteelstelsel is medium- tot kleinraam koeie meer geskik. In 'n rotasie- of oor-en-weer kruisteelstelsel, waar vervangingsverse gehou word, is medium- tot kleinraam koeie meer geskik. In 'n terminale kruisteelt, waar alle nageslag - verse en bulle/osse verkoop word, word die optimum voordeel uit die stelsel verkry deur medium- tot kleinraam koeie te paar met grootraam bulle.

By kruisteelstelsels is dit ook belangrik dat die rasse so gekies word dat die maksimum voordeel van heterose (basterkrag) en kombinerende voortreflike eienskappe benut word. In die algemeen gesproke word die maksimum basterkrag verkry deur kruising van rastipes wat onverwant is, byvoorbeeld *Bos indicus* of Sanga met Brits of Kontinentale rasse. Dit is ook belangrik om daarop te let dat die grootste voordeel van kruisteling lê in die gebruik van F1 moeders, veral wat betref hul beter reproduksie en melkproduksie.

MARKVEREISTES

In die SA mark is A-klas karkasse van 180220kg die mees gewenste en kry die hoogste prys per kg. Die mark diskrimineer veral teen A-klas karkasse wat te groot is. Gewenste A-klas karkasse word verkry van mediumraam diere. By B-klas karkasse (verkry van osse/tollies op die veld afgerond) is karkasgrootte nie so krities nie maar, soos reeds gesê, is grootraam/laatryp diere nie geskik nie, omdat hulle eers op 'n hoë ouderdom markgereed is.

Vleiskwaliteit, veral sagtheid, wat die nommer een kwaliteitsmaatstaf is vir die SA verbruiker, word al hoe meer belangrik in die markplek. Veral by handelsmerk ("branded beef") biefstuk snitte is vleissagtheid krities vir 'n kwaliteit produk. Daar is betekenisvolle genetiese verskille tussen rasse (veral tussen rastipes) wat betref vleissagtheid.

ANDER FAKTORE

Ander faktore soos die aanbod van teelbulle in 'n betrokke omgewing, die beskikbaarheid van semen vir KI, asook die beskikbaarheid en betroubaarheid van prestasietoetsdata en teelwaardes in die betrokke ras is beslis ook belangrik om in ag te neem, maar is sekondêr tot bogenoemde faktore. Ten laaste is raskeuse soos vrou soek dit is belangrik om 'n ras te kies waarvan jy hou.